

és a Sztójay-kormányon kívül a magyar népnek az évtizedes antiszemita propagandával történt félrevezetése, s nem utolsósorban a söpredék „rabló ösztönének felkeltése” okozta a zsidóság teljes kiszolgáltatottságát.²²

Ezt az értékelést Otto Winkelmann és Edmund Veesenmayer is megerősítette a háború után, a magyar háborús bűnösök perében tett tanúvallomásaiban. Winkelmann 1945. december 22-én, a Jaross–Endre–Baky trió perében tanúskodott:

A lehetőség természetesen erre nézve fennállott, meg vagyok azonban róla győződve, hogy kényszerintézkedésekre nem került volna sor, mert a helyzet akkor olyan volt, hogy Németországnak csak az állott érdekében, hogy Magyarországot átvonulási területnek használhassa, különös tekintettel az olajra.²³

Veesebmayer hasonló értelmű tanúvallomása előző nap hangzott el. Ennek lényege a következő:

Eichmann nyomban közölte a magyar kormánnyal a németeknek azt az óhaját, hogy a zsidókat távolítsák el Magyarországról. Nem tudnám megmondani, hogy magyar személyek befolyásának volt-e ebben szerepe, azt azonban megtudtam Winkelmanntól, hogy Endre már korábban ott volt Berlinben, mármint Eichmann táviratát megelőzően. Mindenesetre a koncentrációs táborok felállítása a németeknek nem követelése, hanem csupán kívánsága volt, és ha a magyarok ennek a kívánságnak nem tettek volna eleget, annak semminemű további következménye nem lett volna. Erre elegendő bizonyíték az a tény, hogy miután Horthy a sarkára állt, a budapesti zsidók deportálására nem került sor, amiből arra lehet következtetni, hogy ha a magyar kormány már korábban hasonló határozottsággal közbelép, a németek lemondanak a deportálásról. A zsidók deportálását a németek valóban megkövetelték ugyan, ám végrehajtásában a magyar csendőrség és a magyar hatóságok játszottak súlyponti szerepet, annál is inkább, mivel 1944 már kritikus év volt a németek számára, és Németország ekkor már gyengébb volt annál, semhogy követelésének érvényt is szerezzen. A németek bizonyosan továbbra is nyomást gyakoroltak volna a magyar kormányra, de ennek beleegyezése nélkül nem tehettek volna semmit. Vagy ha mégis lépésekre szánják el magukat, a beavatkozás semmi esetre sem ment volna olyan simán, és különösen nem olyan gyorsan, mert mint említettem, ehhez a németeknek nem állt rendelkezésükre megfelelő fegyveres erő. Ennek a magyarázata pedig az, hogy a deportálások végrehajtása nem katonai, hanem rendőri erőt igényel, amit a németek nem tudtak volna biztosítani. A zsidó lakosság eltávolítása a határővezetektől csakugyan német kívánságra történhetett, ez a kezdeményezés azonban csak a katonai szervektől származhatott.²⁴

Veesebmayernek a magyar közreműködésről adott értékelését maga Endre László is megerősítette. Amikor 1944. június 21-én beszámolt a minisztertanácsnak a zsidóellenes intézkedések állásáról, bőszes anyaggal szolgált arra nézve is, hogy milyen mértékben járultak hozzá a magyar hatóságok a vidék zsidókérdésének gyors „megoldásához”.

Nyilvánvaló ugyan, hogy a német tanúk azért hártották a deportálá-